

Лекція 13

Тема: Встановлення й утвердження комуністичного тоталітарного режиму в Україні

План

1. Політика коренізації в УСРР: ставлення влади та населення. Олександр Шумський. Згорання та наслідки українізації. Микола Скрипник.
2. Утворення Кримської АСРР у складі РФСРР.
3. Релігійне життя в УСРР. Українська автокефальна православна церква (УАПЦ) Василь Липківський.

Література:

П-1. Турченко Ф. Г. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Генеза, 2010, §47-49

П-2: Пометун О. І., Гупан Н. М. Історія України: підруч. для 10 класу загальноосвіт. навч. закл. – К.: Освіта, 2015, тема 23

П-3. Кульчицький С. В. Історія України: додаток. до підруч. для 10 кл. загальноосвіт. навч. закл. : рівень стандарту, академічний рівень /С. Кульчицький Ю. Лебедева. – К.: Генеза, 2011, тема 1 §8

Електронні підручники:

[Istoriya_Ukrainy_10klas_Turchenko.pdf](#)

[Istoriya_Ukrainy_10klas_Pometun.pdf](#)

[10-klas-istorija-ukrajini-vlasov-2018-stand.pdf](#)

[Istoriya_Ukrainy_10klas_Kulchyckyj.pdf](#)

1. Досягнута під час непу стабілізація національно-державного процесу шляхом утворення СРСР супроводжувалися діями більшовиків і в національній політиці.

У квітні 1923 р. XII з'їзд РКП(б) проголосив політику коренізації - укорінення радянської влади в національних республіках.

Декларувалося, що основною метою цієї політики є сприяння розвитку культур і мов національностей. Проте насправді у керівництва партії були інші завдання:

- прагнення створити у світового співтовариства враження гармонійного і вільного розвитку радянських республік;
- створити позитивний образ радянської влади як всередині країни, так і за її межами;
- розширити соціальну базу більшовиків за рахунок місцевого, корінного населення і тим самим укоренитися в національних республіках.
- прагнення контролювати процес національного відродження на окраїнах;
- коренізація мала зміцнити Радянський Союз: бодай частково компенсувати республікам втрату політичного суверенітету.

В Україні ця політика одержала назву «українізація».

Українізація – політичне просування і впровадження елементів української мови та української культури в різних сферах життя.

Українізація передбачала:

- залучення представників корінної національності до партійного апарату і державних органів;
- впровадження в роботу партійного, радянського і господарського апаратів рідної мови;
- застосування рідної мови у видавничій справі;
- розширення мережі шкіл та інших навчальних закладів із навчанням рідною мовою;

- глибоке вивчення національної історії, відродження і розвиток національних традицій і культури.

Провідниками у справі українізації стали керівники народним комісаріатом освіти в 20-х роках, переконані прихильники національного відродження - **Олександр Шумський**, а з 1927 р. **Микола Скрипник**. Вони виходили з того, що українізація за умов збереження радянської влади має ліквідувати наслідки пригнобленого становища, в якому український народ перебував до революції.

У спеціальних документах, прийнятих більшовицьким керівництвом проголошувалися рівність мов і вказувалося на необхідність надання допомоги в процесі розвитку української мови. Була створена комісія з українізації на чолі з секретарем ЦК КП(б)У **В. Затонським**.

У практичному здійсненні політики коренізації в Україні виділяються два напрями:

- 1) українізація;
- 2) створення необхідних умов для розвитку національних меншин.

У 1924 р. у складі України утворилася **Молдовська Автономна Радянська Республіка**; засновано російські, німецькі, грецькі, болгарські, єврейські, польські автономні райони; існували сотні національних сілрад, діяли національні школи.

Втілення життя політики українізації дало значні результати:

- збільшення питомої ваги українців у партії (54,5 %), в ЛКСМУ (65 %);
- 78 % шкіл, 39 % технікумів, 30 % інститутів були україномовними;
- за 1924 - 1927 рр. тираж українських газет зріс у 5 разів, збільшилася кількість і тиражі книжкової продукції українською мовою;
- у 1930 р. 90 % газет, більше 50 % книг і журналів видавалося українською мовою;
- у 75 % державних установ діловодство було переведене на українську мову;
- кількість українців серед службовців держапарату зросла з 35 до 54 %;
- політика українізації сприяла залученню до радянського культурного будівництва української інтелігенції, з еміграції повернулася частина діячів науки і культури;
- відбувався бурхливий розвиток української культури

На початку 30-х р. українізацію, названу американським істориком М. Семчишиним «**українським ренесансом ХХ ст.**» як і всю політику коренізації, почали поступово згортати. Остаточо її було згорнуто у 1938 р. Саме цим роком датована постанова Раднаркому УРСР про обов'язкове викладання російської мови в неросійських школах, яка сприяла русифікації.

Причини згортання українізації:

- українізація почала виходити за дозволені центром рамки;
- вона охопила все суспільно - культурне життя республіки;
- зростав прошарок української інтелігенції, якій режим Сталіна не довіряв і вбачав у ній ідейного конкурента партії;
- українізація сприяла зростанню національної свідомості українців, стимулювала націонал-комуністичні настрої.

Прибічники національного комунізму вважали, що кожен народ у т. ч. й український, має йти до комунізму своїм шляхом, пристосовуючи його до специфічних національних умов.

2. У результаті захоплення у листопаді 1920 р. Кримського півострова Червоною Армією в Криму була встановлена радянська влада. **16 листопада** був створений Кримський обласний революційний комітет (голова Б. Кун).

18 жовтня 1921 р. Всеросійський ЦВК і РНК РСФРР видали Декрет про утворення **Кримської АСРР** у складі РСФРР. Центр – Сімферополь.

7 листопада 1-й Всекримський установчий з'їзд рад проголосив утворення Кримської АСРР, обрав ЦВК і РНК республіки, а також прийняв Конституцію Кримської АСРР, складеної на основі Конституції РСФРР.

У республіці почали здійснюватися соціалістичні перетворення в економіці й культурі.

21 грудня 1921 р. В. Ленін підписав Декрет «Про використання Криму для лікування тих, хто працює».

Апарат державної влади Кримської АСРР складався з місцевих рад, ЦВК і РНК, до якої входили комісаріати. Державними мовами Кримської АСРР проголошувалися російська і татарська.

30 червня 1945 р. Президія ВР СРСР видала Наказ про перетворення Кримської АСРР у Кримську область у складі РСФРР. У 1954 р. Кримська область була передана до складу УРСР.

3. Політичний курс правлячої більшовицької партії був спрямований на формування в суспільстві атеїстичного світогляду. За цих обставин така громадська інституція, як православна церква зазнавала на собі дедалі зростаючий тиск держави.

На зламі 20 - 30 років ставлення до релігії й церкви стало зовсім нестерпним. Слова «піп», «куркуль», «петлюрівець» сприймалися як синоніми.

Особливо жорстоких гонінь зазнала **Українська автокефальна православна церква (УАПЦ).**

У 1929 р. органи ОДПУ звинуватили її в антирадянській діяльності. Церква на початку **1930 р.** на своєму надзвичайному з'їзді змушена була заявити про свою самоліквідацію. Розгорнулася кривава розправа над священиками, церковним керівництвом. Було заарештовано близько 2000 священиків і майже всіх ієрархів. УАПЦ, у тому числі митрополитів В.Липківського М. Борецького, І.Павловського. В другій половині 30-х років в Україні не залишилося жодної парафії з українською мовою богослужіння. Смертю мучеників загинули тисячі представників інших напрямів у християнстві та інших релігійних конфесій України .